

فخستين حضور کتابداران و کتابفروشان ايران عناية الله مجیدی

در کنگره اتحادیه بین المللی انجمن های

کتابداران، در مادرید اسپانیا

۲۵۸

تا آنجا که اطلاع دارم در ۱۹۲۶ و ۱۹۲۷ م چهار نشست مقدماتی برای برپایی نخستین اتحادیه بین المللی انجمن های کتابداران با نام Fédération internationale des associations de bibliothecaires در شهرهای زیر منعقد شد:

- پراگ (چکسلواکی)؛ آتلانتیک (ایتالیا)؛ فیلادلفیا (امریکا)؛ ادینبرگ (اسکاتلند). بعد از آن، هشت نشست رسمی کنگره تا ۱۹۳۵ م به ترتیبی است که می آورم:
- نخستین کنگره، رم - ونیز - ۳۱ ماه مارس ۱۹۲۸.
- دومین کنگره، رم - فلورانس - ونیز، ماه ژوئن ۱۹۲۹.
- سومین کنگره، استکهلم، اوپسالا (سوئد) ۲۰ - ۲۱ ماه اوت ۱۹۳۰.
- چهارمین کنگره، شولتنهام (انگلستان) ۲۹ - ۳۱ ماه اوت ۱۹۳۱
- ژنو ۱۹۳۱
- پنجمین کنگره، برن (سویس)، ۹ - ۱۰ ماه ژوئن ۱۹۳۲
- لاسه (هلند) ۱۹۳۲
- ششمین کنگره، شیکاگو، ۱۴ ماه اکتبر ۱۹۳۳
- آویگنون، ۱۳ - ۱۴ ماه نوامبر ۱۹۳۳
- لاسه (هلند) ۱۹۳۴

هفتمین کنگره، مادرید، ۲۸ - ۲۹ ماه مه ۱۹۳۴

لااه (هلند) ۱۹۳۴

هشتمین کنگره، مادرید، سالامانکا، سیویل و بارسلون، ۲۰ - ۳۰ ماه مه ۱۹۳۵ مطابق گزارشی که در ۱۹۳۵ از سوی کنگره کتابداری به زبان فرانسه انتشار یافت بیست و چهار کشور، قبل از هشتمین مجمع عضویت اتحادیه مزبور را پذیرفته بودند: آلمان، اتریش، بلژیک، چین، دانمارک، اسپانیا، استونی، ایالات متحده امریکا، فنلاند، فرانسه، انگلستان، یونان، ایتالیا، ژاپن، لیتونی، مکزیک، نروژ، هلند، فیلیپین، لهستان، سوئد، سوییس، چکسلواکی، یوگسلاوی.

اما در هشتمین کنگره، نه کشور دیگر به این جمع پیوسته‌اند که ایران، ترکیه، ایرلند، و پرو از آن جمله است. آیین نامه اتحادیه کتابداران در دوازده ماده تنظیم و در آن نحوه گردش و اهداف و مقاصد اتحادیه تبیین شده است. نظر به اهمیت موضوع به نقل آن می‌پردازیم:

آیین‌نامه

ماده ۱ - نام این سازمان: «Fédération internationale des associations de bibliothecaires»

= اتحادیه بین‌المللی انجمن‌های کتابداران» خواهد بود.

ماده ۲ - هدف این سازمان توسعه ارتباط و همکاری بین‌المللی میان کتابخانه‌هاست.

ماده ۳ - اعضای این اتحادیه، انجمن‌های کتابدارانی خواهند شد که این آیین‌نامه را می‌پذیرند و نهایتاً با تصمیمات تکمیلی آن موافق هستند. انجمن‌هایی که هدفی مشابه دارند می‌توانند به شرط رای کمیته به عضویت این سازمان پذیرفته شوند.

ماده ۴ - فعالیت‌های این اتحادیه توسط کمیته بین‌المللی کتابخانه‌ها اداره خواهد شد. این کمیته متشکل از نمایندگان انتخاب شده توسط انجمن‌های عضو این جامعه خواهد بود. تنها یک عضو تعیین شده از هر کشور یا جانشینش حق رأی خواهد داشت. اما این عضو می‌تواند معاونینی با خود همراه داشته باشد. این معاونین برای مدتی انتخاب خواهند شد که مدت آن بیش از پنج سال نخواهد بود. اما آنان می‌توانند مجدد انتخاب شوند.

ماده ۵ - کمیته مسئول تعیین تاریخ و مکان کنگره‌های بین‌المللی کتابداران و تهیه برنامه این کنگره‌ها با همکاری کمیته‌های محلی، انجام تحقیقات و پیشنهاداتی است که به روابط بین‌المللی میان کتابخانه‌ها، سازمان‌های کتابداران و کتابشناسان و گروه‌های دیگر مربوط می‌شود.

ماده ۶ - کنگره‌های بین‌المللی کتابداران، حداقل هر پنج سال یک بار برگزار خواهد شد. نشست‌های عادی کمیته در تاریخ برگزاری هر کنگره بین‌المللی کتابداران تشکیل خواهد شد.

تاریخ: ۲۰ شهریور ماه ۱۳۱۴
شماره: ۱۰۵ ضمیمه

وزارت معارف
اداره کل انطباعات
کتابخانه عمومی معارف

اداره انطباعات

در ماه مهین برآمد ۲۹۲۶۹
۱۳۱۴/۲/۱۷

در زیر کثیر نظر کن در باب و مدت بین اصل کتاب جدا است. نام چهارم

Fédération Internationale des Associations de Bibliothécaires

در طرف برینالی کلمه هر کس میسر است. چنانچه این کتاب بیشتر از روز کتابخانه در تمام دنیا در کتابخانه های مختلف می آید

هم نیز در صورتی که این کتاب در ایران نیز در دسترس است. در آن صورت که در آن کتابخانه در تمام دنیا در کتابخانه های مختلف می آید

در آن هنگام که هر فردی که می خواهد این کتاب را در دسترس داشته باشد باید که در کتابخانه های مختلف در تمام دنیا در کتابخانه های مختلف می آید

حضرت در این کتاب قطعاً شایسته را در بر دارد و این کتاب در تمام کتابخانه های مختلف در تمام دنیا در کتابخانه های مختلف می آید

می تواند در دسترس داشته باشد و این کتاب در تمام کتابخانه های مختلف در تمام دنیا در کتابخانه های مختلف می آید

آن کتاب در دسترس است و این کتاب در تمام کتابخانه های مختلف در تمام دنیا در کتابخانه های مختلف می آید

بسیار داشته و این کتاب در تمام کتابخانه های مختلف در تمام دنیا در کتابخانه های مختلف می آید

بسیار در دسترس است و این کتاب در تمام کتابخانه های مختلف در تمام دنیا در کتابخانه های مختلف می آید

۲۶۰

رسمی در این کتابخانه
مقدار ۱۰۰۰ تومان
۱۳۱۴/۵/۱۶

وزارت معارف و اوقاف
کتابخانه عمومی معارف

۱۳۱۴/۵/۲۵

● عنایت‌الله مجیدی (عکس از علی دهباشی)

نشست‌های دیگر می‌توانند بنا به درخواست رئیس اتحادیه برگزار شوند. و یا آنکه یک سوم اعضا کمیته درخواست برگزاری آن را داشته باشند.

ماده ۷ - این کمیته حق دارد که از میان اعضا یا اعضای انجمن‌های کتابداران عضو، کمیته‌های زیر مجموعه‌ای را انتخاب کند.

ماده ۸ - دفتر اجرایی این اتحادیه و کمیته، شامل یک رئیس، دو معاون و یک منشی خواهد بود که توسط کمیته برای مدتی که مهلت آن دوازده ماه بعد از اتمام هر کنگره به پایان می‌رسد برگزیده می‌شود. منشی می‌تواند عضوی از کمیته باشد که توسط یک انجمن ملی معرفی شده باشد اما این امر لازم الاجرا نیست. این منشی حق رأی دارد. او در زمان انتخاب اعضای جدید دفتر اجرایی توسط کمیته برگزیده می‌شود. چنانچه اعضا دفتر اجرایی کامل نباشد کمیته جانشینان آنها را انتخاب می‌کند.

ماده ۹ - حق عضویت سالیانه هر انجمن عضو بین ۲۵ تا ۵۰ سانگیم (فرانک سوییس) برای هر عضو این انجمن یا بر پایه ۵ تا ۱۰٪ مبلغ حق عضویت اعضا این انجمن است، اما نباید این میزان از ۲/۵۰۰ فرانک سوییس برای یک انجمن تجاوز کند. حق عضویت قبل از اول ماه مارس یا اول ماه مارس هر سال به منشی پرداخت خواهد شد. بودجه این اتحادیه از حق عضویت‌های اعضا تشکیل می‌شود.

ماده ۱۰ - هر انجمنی می تواند از اتحادیه کناره گیری کند اگر حق عضویت او در سال جاری پرداخت شده باشد.

ماده ۱۱ - کمیته می تواند اصلاحات این آیین نامه را تصویب کند.

ماده ۱۲ - مصوبات کمیته یا کنگره ای که تحت نظر آن برگزار می شود فقط در صورتی برای انجمن های عضو لازم الاجرا است که آن را تصویب کرده باشند.

و نیز، ۲۹ ژوئن ۱۹۲۹ (همراه با اصلاحاتی که در استکهلم، ۲۰ اوت ۱۹۳۰ پذیرفته شد). در گزارش هشتمین کنگره، اطلاعات مفیدی از کتابخانه های کشورهای عضو به دست داده شده است. این اطلاعات شامل موارد زیر است: نام و نشانی کتابخانه، تاریخ تأسیس، هدف، اعضای پذیرفته شده، سازمان، فعالیت، شمار اعضا، بودجه. پنج کتابخانه ای که عضویت جامعه را پذیرفته و نماینده به اتحادیه فرستاده اند و تاریخ تأسیس آن اقدام بر دیگران است اینهاست:

۱. کتابخانه انجمن امریکا ۱۸۷۶ م

۲. کتابخانه انگلستان ۱۸۷۷ م

۳. کتابخانه انجمن پزشکی امریکا ۱۸۹۸ م

۴. کتابخانه ژاپن ۱۸۹۲ م

۵. کتابخانه سوییس ۱۸۹۷ م

۲۶۲

پس از این توضیحات مختصر در باب اتحادیه کتابداران و اهداف آن، ممکن است برای برخی از خوانندگان جالب باشد که بدانند نخستین نماینده دولت ایران در هشتمین کنگره اتحادیه کتابداران کیست؟ مطابق اسناد موجود معلوم می شود که پس از رایزنی ها که بین وزارت امور خارجه، وزارت معارف و اداره سرپرستی محصلین ایران در پاریس صورت گرفته، سرانجام محسن مقدم که در آن تاریخ محصل رشته آثار عتیقه بود و ظاهراً تا حدی از کتاب و کتابخانه هم اطلاع داشته، برای شرکت در کنگره مزبور معرفی شده است. او پس از شرکت در کنگره گزارشی از جزئیات اتحادیه به تهران فرستاد. اما از موضوع سخنرانی او در آن جامعه اطلاعی نداریم.

آنچه اکنون در باب احوال محسن مقدم سزاوار بیان است و یاد این نماینده شایسته ایران در کنگره کتابداری خواهد بود این است که او فرزند احتساب الملک است و در جوانی به هنر و ادبیات علاقمند شد و به سبب همین علاقه وارد مدرسه کمال الملک گردید و جزو شاگردان ممتاز آن استاد بود، بعدها در شمار نام داران هنر نقاشی و تاریخ هنر قرار گرفت. پس از پایان تحصیلات مقدماتی در ایران، به پاریس رفت و در رشته باستان شناسی ادامه تحصیل داد. بعد از آن همراه گروه فرانسویان به ایران بازگشت و در چند طرح حفاری شرکت کرد. وی وارد کادر علمی دانشگاه تهران شد و به مقام استادی ممتاز نایل آمد. از خدمات مهم او در دانشگاه،

تاریخ ۱۳۰۱/۱۱/۱۵

شماره ۱۱۶۵
تاریخ ۱۳۰۱/۱۱/۱۵

وزارت معارف

درجول مرقومه نمره ۳۴۴۰/۲۳۳۹۴ / ۱۴/۶/۸ راجع به شرکت آفایان کتابفروشان ایران درکنگره کتابدارها تحت میهد :

بطوریکه ازماده چهارم اساسنامه جامعه مزبور که بضمیمه تقدیم شده مستفاد میشود کتابدارهای هرملکت باید دارای یکمجمع عمومی بوده و انوقت آن مجمع یککفرتنایند برای شرکت درکنگره مزبور انتخاب ومعرفی نماید.

حال هرگاه کتابدارهای ایران دارای اتحادیه یا جامعه باشند ممکن است آن جامعه یککفر تنایند تعیین یا مستقیما ونا توسط این اداره به مشی جامعه کتابدارهای مجمع اتفاق ملل معرفی نمایند. تا ایضه بتواند درکنگره های آتی جامعه مذکور شرکت نماید.

۲۶۳

[Handwritten signature]

شعبه مطابقت و مطابعات
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره انطباعات ۸/۵

۴۴۴۰۰۹۴۱۶۸

[Handwritten signature]

برالیه لیراس معلوم داریم این اداره میخوان
که بفرستد یککفر تنایند و از آن که کفر تنایند
دارند (داند) ع. س.
۱۳۰۱/۱۱/۱۵

بنیادگذاری دانشکده هنرهای زیبا بود.

مقدم به کمک همسر ایران دوستش «سلما» که از فارغ التحصیلان رشته باستان‌شناسی دانشگاه سوربن بود^۱ به خدمات دیگری نایل آمد. از جمله در منزل ۳۰۰۰ متری خود - در خیابان سپه سابق - که از پدر به ارث برده بود - موزه‌ای بنیاد نهاد که برخی از مستشرقین آن را «خانه هنر ایران» نام نهادند. این خانه را در زمان حیات خود با اشیاء گرانقدر تاریخی و باستانی وقف دانشگاه تهران کرد.

محسن مقدم در این موزه کلکسیون‌های کم‌نظیری فراهم آورده بود که مورد توجه نمایندگان بسیاری از موزه‌های بزرگ و مهم دنیا، از جمله موزه لوور، ارمیتاژ، و بریتیش میوزیوم لندن واقع شد. وی دارای نشانها و مدال‌ها و فرمانهای بسیاری از سران ایران و دیگر کشورهای مهم جهان شده بود. او اولین ایرانی است که از طرف ژنرال دوگل رئیس جمهور وقت فرانسه مفتخر به دریافت نشان لژیون دونور با درجه (اوفیسیه) شد. محسن مقدم در آذرماه ۱۳۶۶^۲ در تهران درگذشت و یک سال بعد، همسر او نیز در تهران زندگی را بدرود گفت.

نکته پایانی در این گفتار، موضوع شرکت کتابفروشان ایران در هشتمین کنگره بین‌المللی کتابداران است. از اسناد موجود پرمی‌آید که در باب شرکت نماینده کتابفروشان در این جامعه اظهار علاقه شده است. از اینرو مکاتباتی در این باب صورت گرفته، آخرین مکاتبات حاکی است که شرکت کتابفروشان در جامعه مزبور با عنایت به ماده ۴ اساسنامه که می‌گوید: «فعالیت این جامعه توسط کمیته بین‌المللی کتابخانه‌ها اداره می‌شود» مخالفت صریح ندارد. پس از این مکاتبات نوشته‌ای در دست نیست که به موجب آن دانسته شود که آیا نماینده‌ای از کتابفروشها

۲۶۴

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۱ - علاقمندی سلما به تاریخ و هنر ایران موجب شد که در کنار شوهرش و در خدمت هنر و فرهنگ ایران تا پایان عمر در تهران ماندگار شود. سلما، ابتدا به عنوان دستیار و کارشناس در کار حفریات باستان‌شناسی شوهرش در گوشه و کنار ایران شرکت داشت و سالهای زیادی در مشاغل کتابداری موزه ایران باستان و کتابخانه مجلس شورای ملی گذراند. خدماتی که این زن از برای فرهنگ و هنر ایران انجام داد، از او چهره‌ای متشخص و محبوب ساخت. اگر چه در ۱۳۴۷ پس از ۳۱ سال کار به عنوان رئیس کتابخانه موزه ایران باستان به افتخار بازنشستگی نایل آمد، اما پس از آن نیز اوقاتش را به ادامه کار در کتابخانه مجلس شورای ملی گذراند.

(مأخذ: حسن مقدم (علی نوروز) و: جعفرخان از فرنگ آمده. تألیف اسماعیل جمشیدی، تهران، زرین،

۲ - وی به سال ۱۲۸۰ متولد شده بود.

۱۳۷۳، ص ۴۱ - ۴۹)

در جامعه حضور پیدا کرده است یا نه و اگر شرکت کرده، نام و مشخصات او چیست؟^۱
[مأخذ: ۱. جعفرخان مقدم (علی نوروز) و جعفرخان از فرنگ آمده، تألیف اسماعیل جمشیدی، تهران، انتشارات زرین، ۱۳۷۳؛

2. Repertoire des Associations de Bibliothecaires Membres de la Fédération Internationale. La Haye, Martinus Nijhoff 1935]^۲

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

-
- ۱- گر چه مطابق ماده ۴ اساسنامه، هر کشور فقط یک نماینده می تواند به جامعه کتابداران معرفی نماید.
 - ۲- جا دارد از آقای علی میرانصاری به خاطر کوششی که در تهیه گزارش کنگره کتابداران مبذول داشت، و از دخترم فریبا برای ترجمه برخی مواد گزارش جامعه کتابداران از فرانسه به فارسی، سپاسگزاری کنم.